

Nærings- og fiskeridepartementet
postmottak@nfd.dep.no

16. oktober 2017

Helse- og omsorgsdepartementet
postmottak@hod.dep.no

Innspill til stortingsmeldingen om helsenæringen

NHO Helse er svært glad for at Regjeringen arbeider med en stortingsmelding om helsenæringen. Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet forvalter en rekke politikkfelt og virkemidler som er viktige og nødvendige for å bygge helsenæringen i Norge. Det er derfor positivt at helseministeren og næringsministeren samarbeider om meldingen og utviklingen av næringen.

NHO organiserer hele verdikjeden av bedrifter innen helse- og velferdsmarkedet; legemiddelindustri, teknologi- og kunnskapsaktører, helse-IKT/medtech, klynger, industri- og utstyrsaktører, konsulenter, leverandører av bygg og installasjoner i bygg, samt tjenesteleverandører av helsetjenester i behandlingsleddet innenfor både primær og spesialisthelsetjeneste. Bedriftene er organisert i ulike landsforeninger/bransjeforeninger: Abelia, NHO Service, Legemiddelindustrien (LMI), Nelfo, og Norsk Industri. Vi fremstår samlet som «NHO Helse», og vi har som mål å bidra til å bygge en sterk og bærekraftig helsenæring i Norge.

NHO Helse avgir her et første samlet innspill til Regjeringens arbeid med stortingsmeldingen. I dette innspillet legger vi vekt på å identifisere hovedtemaer som bør være med i disposisjonen av meldingen.

Stortingsmeldingen bør avspeile helsenæringens ambisjoner

Norge har helt spesielle fortrinn for utvikling av helse som en næringsgren. Vi har et godt helsevesen, gode helsedata og registre, befolkningsbaserte helseundersøkelser og biobanker, og vi har solid helseforskning og høyt utdanningsnivå. Fremveksten av ny digital teknologi gir mulighet for å utvikle helt nye løsninger. Norge har også kommet langt når det gjelder arbeidsdelingen mellom primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten, samt forebyggende helse og rehabilitering.

Menon- Rapporten «Helsenæringens verdi» utarbeidet av Menon Economics 2017 viser at næringen er blant våre fremste vekstnæringer; helsenæringens omsetning økte med hele 12 pst i 2016. Næringens samlede omsetning var 123 milliarder kroner i 2015. Av dette omsatte helseindustrien, som består av legemidler, diagnostikk, medtech, helse-IKT og spesialiserte underleverandører for 52 milliarder kroner.

Næringen er svært forskningsintensiv og viser hele 25 pst vekst i FoU-innsats løpet av ett år. Det ligger her store muligheter i å utvikle nye løsninger på våre egne helseutfordringer, som også kan eksporteres til et globalt marked som vokser med 6-7 pst i året.

Menon-Rapporten identifiserer og sammenstiller på en god måte hele verdikjeden i helsenæringen fra forskning, teknologi, produkter legemidler og til behandling av pasienter. Denne verdikjeden bør også presenteres i stortingsmeldingen. Menon-rapporten bør være et nyttig verktøy for

departementene i arbeidet med å identifisere, beskrive og tallfeste helsenæringens vekst og bidrag til den norske økonomien.

Helsenæringen har et stort potensial for økt verdiskaping, nye arbeidsplasser, bedret pasientbehandling og mer helse per krone. Norsk helsenæring, som allerede kan vise til flere internasjonale suksesser, er en vekstnæring med globalt potensial, og næringen har høye ambisjoner. I følge Menon-rapporten har åtte av ti bedrifter ambisjoner om å lykkes internasjonalt de neste tre årene. Mer enn en tredjedel av bedriftene har ambisjoner om å bli blant de ledende i verden innen eget marked.

Behandlingsleddet står for nær 2/3 deler av omsetningen i helsenæringen her hjemme og utgjør en vesentlig del av den samlede helsenæringen i Norge. Bedrifter innen behandlingsleddet er potensielle kunder av de norske teknologi og farmasi bedriftene, og brukere av de tjenestene bedriftene innen teknologi, produktutvikling og medisin leverer. Produksjonsbedriftene er avhengig av behandlingsleddet som tester ut nye løsninger i markedet.

Helsenæringen må også ha et solid hjemmemarked, som i stor grad er sykehusene og kommunene. Samspillet mellom internasjonale globale selskaper, norske gründerbedrifter, academia og den offentlige helsetjenesten her hjemme er avgjørende for å bygge en bærekraftig næring.

I Norge har vi en tradisjonell oppfatning om at helsetjenester utelukkende er et offentlig ansvar. Det er bred politisk enighet om dette. Samtidig er nettopp vår nordiske velferdsmodell etterspurt flere steder i utlandet, der norske/skandinaviske helse og omsorgsleverandører kan utføre offentlig godkjente helsetjenester, forutsatt at de også har et godt hjemmemarked. I Norge trenger vi derfor konkurranse på like vilkår uavhengig av eierform, når offentlig sektor samarbeider med privat sektor om avtalte offentlige finansierte tjenester. Konkurranser som diskriminerer i behandlingsleddet basert på eierform er uheldig både for å bygge helsenæringen og for å sikre gode offentlige anskaffelser med god kvalitet til en fornuftig kostnad.

For å lykkes med økt verdiskaping i form av næringsutvikling og en bedre og mer kostnadseffektiv offentlig helsetjeneste, må det tenkes helhetlig fra forskningsgrunnlaget til utvikling og implementering av nye løsninger relevant for sektoren.

Stortingsmeldingen bør avspeile bedriftenes ambisjoner

Det bør være en klar ambisjon og retning at Norge skal tiltrekke seg investeringer i produksjon og kompetanse, både gjennom at norske aktører satser og investerer, og gjennom at internasjonale selskaper legger sin virksomhet til Norge. Det bør være et mål at hele økosystemet innen helse bestående av bedrifter, myndigheter og forskningsmiljøer skal være i det internasjonale toppskiktet.

I en stortingsmelding om helsenæringen bør ambisjonsnivået være at vi er ledende i innovasjon på helseområdet. Helsefeltet bør kunne bidra til å bevege Norge oppover på European Innovation Scoreboard, fra en 12. plass og opp på nivå med våre naboland Sverige, Danmark og Finland, på henholdsvis 2., 3. og 4. plass.

Stortingets næringskomite pekte i sin innstilling på flere viktige punkter som stortingsmeldingen bør omfatte. NHO Helse er helt enig i at alle disse temaene er særs viktige.

Stortinget mener blant annet at det bør settes et tydeligere innovasjonsmandat for hele helsesektoren og sørge for mer innovasjon i offentlige anskaffelser, slik at hjemmemarkedet styrkes. NHO mener dette vil være en av de aller viktigste tiltakene for virkelig å bygge helsenæringen i Norge. Vi er inne på dette punktet i flere av våre avsnitt i dette innspillet. En konkret ambisjon

knyttet til dette kan være at Norge er ledende i å stimulere til innovasjon gjennom offentlige anskaffelser.

Helsetjenesten er helseindustriens «demonstrasjonsplattform». Samhandling med helsetjenesten for utprøving og kvalitetssikring av produktene/tjenestene er avgjørende. Et innovasjonsmandat for helsesektoren, og mål om konkurransedyktig «vertskapsattraktivitet» er sentralt for at norske og utenlandske selskaper legger forsknings- og utviklingsaktiviteter på norsk jord. Infrastruktur for kliniske studier/testfasiliteter og muligheter for sekundær bruk av helsedata er viktige elementer.

Legemiddelindustrien er karakterisert av et langt og kostbart utviklingsløp, og gapet fra laboratoriebasert forskning hvor interessante legemiddelkandidater identifiseres, til de faktisk er klare for kommersiell produksjon er vesentlig, og tar normalt i størrelsesorden 10 år. For å oppnå industrialisering og produksjon i Norge, må det legges til rette for flerbrukssenter (katapultsenter) for prosess og produktutvikling i Norge, slik at bedriftenes kapitalbehov så vel som risiko reduseres. Dersom produktene er utviklet i Norge, øker sjansen vesentlig for at selskapene vil forbli i Norge når de er klare for det globale markedet. Først når industrialisering av produktutviklingen og selve produksjonen legges til Norge, vil vi få arbeidsplasser og verdiskaping som monner. Flerbrukssenter for prosess- og produktutvikling vil også tiltrekke seg internasjonale aktører, som søker lokasjoner hvor infrastruktur og tjenestetilbud er på plass, slik at deres produktutvikling kan skje med så liten risiko som mulig. Stortingsmeldingen bør skissere ambisjoner og retning for helsenæringens produksjonsaktivitet.

Stortinget setter også en tydelig ambisjon hva gjelder utvikling og bruk av teknologiske løsninger. Stortinget mener vi bør utnytte Norges fortrinn og ha som mål at Norge blir ledende i Europa på e-helse innen 2025. Ambisjonsnivået for e-helse bør gjelde alle deler av helseverdikjeden, og det bør settes konkrete mål, eksempelvis at Norge i samarbeid med Norden er ledende på kliniske studier innen 2025. Et katapultsenter for utvikling av legemidler, som nevnt over, vil også kunne levere produkt for kliniske studier, og vil bidra til å redusere barrieren for kliniske studier i Norge. Et annet konkret mål kan være at Norge er foretrukket land for produktutvikling og produksjon innen radiofarmaka og immunterapi/avansert celleterapi.

Den privat helsenæringen kan bidra til å styrke det offentlige helsevesenet

Et transparent og tillitsfullt samspill mellom det offentlige helsevesenet og den private helsenæringen er helt avgjørende for å lykkes. Den offentlige innkjøpsmakten knyttet til helsesektoren er enorm, og den bør benyttes til å gi innovasjonsfremmende stimulans, jfr. avsnittet om ambisjonsnivået ovenfor. Midtveisevalueringen av Nasjonalt program for leverandørutvikling gir et godt bilde på hvordan innovative offentlige innkjøp kan gi store samfunnsmessige effekter.

I følge Menon-rapporten opplever omtrent halvparten av bedriftene i helseindustrien den offentlige helsesektoren som lite villig til å ta i bruk nye løsninger og teknologi. Innenfor Helse-IKT opplever hele 70 av bedriftene at offentlig sektor er lite opptatt av nyskapingen de tilbyr. Dette er et oppsiktsvekkende funn som stortingsmeldingen bør omhandle på en grundig måte. Resultatet er ikke bare at bedriftene holdes tilbake og dermed ikke realiserer mulighetene for økte verdier og flere jobber. Resultatet er også at landet vårt går glipp av produkter, teknologier og tjenester som er bedre for brukeren og som gir mer helse per krone. Tatt i betraktning de store utfordringene som Norge står ovenfor innen helse- og omsorgsfeltet de kommende 20-30 årene (ref. Perspektivmeldingen), har ikke Norge råd til å gå glipp av slike effektiviseringsmuligheter.

Det offentlige helsevesenet utgjør størstedelen av hjemmemarkedet, og det må i større grad åpnes opp for samspill med helsenæringen innen alle deler av verdikjeden. Det gjelder utprøvingensheter og testlaboratorier for utprøving av ny teknologi. Det gjelder implementering av medtech og

velferdsteknologi og bruk av private tjenesteleverandører i behandlingsleddet. Nasjonalt velferdsteknologiprogram kan dokumentere betydelige gevinster ved innføring av velferdsteknologiske løsninger i kommunesektoren.

Den potensielle samfunnsverdien som følge av at sykehus og kommuner tar i bruk ny teknologi, løsninger og produkter, bør hentes ut. Det er stort potensial for å utløse synergieffekter dersom vi fjerner «siloene» mellom den akademiske forskningen (de akademiske kliniske studiene) og næringslivets oppdragsforskning. Dette kan understøttes av forskningsmidlene og virkemidlene som allerede eksisterer.

Offentlige forskningsmidler som bevilges gjennom RHF-ene må innrettes slik at de utløser privat forskningsbidrag og fremmer offentlig-privat samarbeid. Insentiver for samarbeid mellom sykehusene, kommunene og næringen bør etableres.

Forskningskapasitet og kommersialisering av forskning

Helse er det desidert største forskningsfeltet i Norge. Samlet forskes det for mer enn 9 milliarder kroner årlig på helse, men lite av disse midlene utløser privat kapital og samarbeid med næringslivet.

Det bør bli økt bruk av den offentlige forskningen og infrastrukturen, inkludert våre helseregistre og biobanker, og samtidig dyrke frem eksellente forskningsmiljøer.

Innovasjon, forskning, produktutvikling, teknologi og kompetanse, er viktige elementer for utvikling av de ulike delene av verdikjeden i helsenæringen. Sterk satsing på digitalisering og «muliggjørende teknologier» er helt nødvendig for å kunne dekke opp behovene som følge av bl.a. eldrebølgen og ulike typer alvorlige sykdommer som f.eks. kreft og kols.

Tilgang på risikovillig kapital, både offentlig og privat kompetent kapital

Menon Economics har gjennom en spørreundersøkelse til helsenæringen avdekket at mangelen på kapital er et av de største hindre for vekst i næringen.

Det må tilrettelegges for at de mange gründerbedriftene har god tilgang til kapital slik at de har gode vekstbetingelser. Produktutvikling innen helse er kostbart og risikofylt og kan ikke basere seg på offentlig støtte. Privat kapitalinvestering er avgjørende for vekst i denne næringen. Mange land benytter skattevirkemidler for å fremme privat investering i biotek/lifescience, noe som stortingsmeldingen bør adressere. Formueskattens betydning for norsk eierskap i norske helsebedrifter bør belyses.

Det er viktig å sikre risikoavlastning i utviklingsfasen, gjennom «dødens dal». Ved siden av et katapultsenter for legemiddelutvikling, er FORNY, BIA, skatteFUNN, etableringsstøtte og IFU/OFU ordninger som bør styrkes og tilpasses slik at de treffer helsenæringen på en hensiktsmessig og effektiv måte.

Tilgang til helsedata for effektiv produktutvikling og helseøkonomiske analyser

Norge har gode helsedata og registre, befolkningsbaserte helseundersøkelser og biobanker, og vi har solid helseforskning. Fremveksten av ny digital teknologi gir mulighet for å utvikle helt nye løsninger. Digitaliseringen av helsesektoren har gitt opphav til et datagrunnlag som benyttes i utvikling og implementering av ny teknologi. Tilgang til og anvendelse av slike data gir konkurransefortrinn.

Helsedatautvalget har levert før sommeren en rapport om økt tilgang til og bruk av helsedata. Næring- og innovasjonsfremmende tiltak i denne rapporten bør følges opp og implementeres.

Aktiv tilrettelegging for vertskapsattraktivitet og eksport

Økt vertskapsattraktivitet for industriens forsknings- og innovasjonsinvesteringer er også et område med potensial. Det bør legges opp til internasjonalt konkurransedyktige insentiver for å investere i forskning og utvikling på norsk jord.

Produksjon og industrialisering i Norge

Strengere krav til kvalitet og større krav til miljøvennlig produksjon vil sette rammer for morgendagens produksjonsprosesser av helseteknologi. Norge er gode på kvalitetssikring og prosessstyring i produksjon, og med våre høye miljøkrav har vi komparative fortrinn i avanserte produksjonsprosesser. Mer persontilpasset, biologisk legemiddelproduksjon vil også føre til større behov for nærhet til forskningsmiljøer og markedet der behandlingen skal benyttes. Et resultat vil være økt behov for nisjeproduksjon, og produksjonsplattformer for småskalaproduksjon. Egne virkemidler for pilotproduksjon og utvikling av avanserte produksjonsmetoder for persontilpasset medisin bør prioriteres, for eksempel ved tilrettelegging for et flerbruks katapultsenter, som nevnt ovenfor. Norge må ha vertskapsattraktivitet for Norske selskaper som utvikler fremtidens medisiner, og som vil industrialisere i Norge.

Helseindustrien sysselsetter allerede flere tusen ansatte over helse Norge, og det bør legges godt til rette for å bevare og utvikle kompetansen innen helseindustrien i Norge. Dette vil være et viktig bidrag til å skape ytterligere flere tusen arbeidsplasser i løpet av de kommende årene, som gir høy verdiskaping og økte eksportinntekter.

NHO Helse ønsker å være en aktiv bidragsyter i arbeidet

NHO Helse har forventninger om at en helseindustrimelding skal peke ut ambisjonsnivå og retning for helseindustrien og legge til rette for gode rammevilkår for bedriftene i Norge.

Dette innspillet er det første felles innspillet fra NHO Helse. Mandag 30. oktober samler vi våre medlemmer i hele helseverdikjeden til et verksted der vi inviterer bedriftene til å komme med sine innspill innen ulike temaer. Vi tar sikte på å sende flere utdypende innspill til Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet.

Helsenæringen i Norge bør få et godt eierskap til en stortingsmelding om helsenæringen. I tillegg til skriftlige innspill og innspillseminarer, bør departementene også trekke inn kompetanse og ressurspersoner fra den private helsenæringen ved oppnevning av referansegruppe/utvalg eller lignende. NHO Helse vil gjerne bidra med innspill i denne forbindelse.

Kontaktpersonene innen de ulike foreningene i NHO Helse:

Abelia: Tarje Bjørgum, mob:92294842, tarje.bjorgum@abelia.no

Legemiddelindustrien (LMI): Monica Larsen, mob:48267572, monica.larsen@lmi.no

NHO Service: Torbjørn Furulund, mob:93678097, tf@nhoservice.no

Norsk Industri: Bror Yngve Rahm, mob:93063593, bror.yngve.rahm@norskindustri.no

Nelfo: Vigdis Sværen, mob:93085717, vigdis.svaeren@nelfo.no

NHO: Grete Karin Berg, mob:92604380, grete.k.berg@nho.no